

Stockholms Universitet
Institutionen för baltiska språk, finska och tyska
Avdelningen för finska

Tälviisii myö haastetaa
Miten eksessiiviä käytetään Kaakkois-Suomen
puhekielessä

Tapani Vuorela

Examensarbete för kandidatexam
15 högskolepoäng
Handledare: Jarmo Lainio
15. September 2010

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1. Tehtävä.....	2
1.2. Aiempi Tutkimus	2
2. EKSESSIIVIN HISTORIAA	4
3. EKSESSIIVIN MUODOSTUS.....	5
4. MIKÄ EKSESSIIVI ON	6
4.1. Suomen kielen abstraktit paikallissijat.....	7
4.2. Millaisia tehtäviä abstrakteilla paikallissijoilla on.....	9
4.2.1. Kiteytyneet paikan adverbiaalit jotka ilmaisevat tarkoitteen olotilaa	9
4.2.2. Toimea, tilaa tai roolia ilmaisevat substantiivit	10
5. KONGRUENSSI JA INKONGRUENSSI.....	11
6. EKSESSIIVI SUBSTANTIIVIN SIJAMUOTONA	12
6.1. Toimesta tai tilasta eroamista ilmaiseva eksessiivi.....	14
7. EKSESSIIVI PREDIKATIIVIADVERBIAALINA.....	15
7.1. Predikatiiviadverbiaalin tehtävä lauseessa	15
7.2. Eksessiivin temporaalisuus	17
7.2.1. Temporaalisesti mielletäviä leksemejä.....	17
8. TULOKSET	19
9. LÄHTEET JA LYHENTEET	21

Tälviisii myö haastetaa

1. JOHDANTO

Suomen kielessä on sijapäätteitä, jotka esiintyvät ainoastaan tai enimmäkseen partikkeleissa. Yleiskielessä näitä on esimerkiksi heikosti produktiivinen sijamuoto, prolatiivi, jonka päätte on -tse. Prolatiivi on suomea puhuville tuttu sellaisista ilmauksista kuin *puhelimitse* tai *sähköpostitse*. Eräs toinen tällainen sijamuoto, eksessiivi, on noussut puheeksi mm. Internetin keskustelupalstoilla, joissa voi esimerkiksi lukea valituksia siitä, miten 'ärsyttävää uudissanaa, *kotonta*' joskus kuulee medioissa käytettävän.

Kyse ei ole uudissanasta, vaan itämerensuomalaisissa kielissä esiintyvistä essiivillä olosijassa vastaavasta erosijasta eksessiivistä. Eksessiivimuoto 'kotonta' vastaa täysin yleissuomen partitiivia 'kotoa', mutta eksessiivillä on myös mahdollista muodostaa rakenteita, joille ei suomen yleiskielessä löydy vastineita. Eksessiiviä käytetään karjalan, vepsän, vatjan, lyydin, viron, liivin ja suomen puhekielissä (Särkkä 1969 s.9). Eksessiivi on murteellinen sija, ja ainoastaan virossa on muutama eksessiivimuotoinen partikkeli varsinaisessa kirjakielissä. Sitä esiintyy myös kirjoitetussa inkeroisurteessa ja liivin kielessä. Eksessiiviä on käytetty suomen murteissa eniten kaakkoismurteessa eli Etelä-Karjalassa itäisestä Kymen läänistä Karjalan kannakselle.

Rajanveto yleiskielen ja murteiden välillä on sattumanvaraista. Vaikka murteita helposti ajatellaan yleiskielestä poikkeavana arkikielenä, ei pidä unohtaa, että puhuttu kieli on kirjakielen perustana. Kirjakieltä ei voi tutkia kuin se olisi puhekielestä erillinen, kielen kokonaisuudesta irrallinen systeemi. Ei ole siis olemassa sellaista kielestä erotettua rakoa, jossa murteet ja puhekieli eläisivät omaa, yleiskielestä erillistä elämäänsä. Eksessiiviä ei siis pidä ajatella marginaalisena, murteellisena ilmiönä, vaan sijamuotona, joka erosijana täydentää translatiivia ja essiiviä.

1.1. Tehtävä

Tässä työssä haluan kartoittaa eksessiivin käyttöä, sekä tarkastella eroaako sen nykykäyttö Internetissä haettavissa olevista teksteistä vanhemmasta arkistomateriaalista. Internetistä löytämiäni esimerkkien runsaudesta päätellen, että ainakin kiteytyneet eksessiiviset partikkelit ovat osa kaakkois-suomalaista arkikieltä tänäkin päivänä, vaikka Karjalan kannas, joka aikaisemmin oli eksessiivin käytön keskeistä aluetta, ei enää ole sitä ylläpitämässä. Lähdän siis siitä, että eksessiivi on sen käyttäjille tärkeä osa kieltä, ja pohdin, mitä sillä ilmaistaan.

Kognitiivisessa kielentutkimuksessa (Hynönen 2005 s.2) on pohdittu erilaisia *implikaatioita* joita kielessä on. Tällaiset implikaatiot ovat kielissä esiintyviä vivahteita, joita puheessa esiintyy. Esimerkiksi tällaisia voi olla sanan koti/koto epäsäännölliset ja rinnakkaiset taivutusparadigmat, eli se, minkälaisia merkityseroja ymmärrämme tämän yhden sanan eri olosijoissa: *kotona/kodissa/kodossa*. Koska eksessiiville on olennaista, että se ilmaisee sellaista olemista, jonka tiedetään loppuneen tai loppuvan, haen tässä työssä varsinkin eksessiivin temporaalisia implikaatioita. Tämän temporaalisuuden pyrin sitten suhteuttamaan eksessiiviin normaaliparadigmassa, eli tarkastelemaan, voiko eksessiivin temporaalisuutta laajentaa myös koskemaan sitä vastaavan olosijaan, essiiviin, ja voiko näin eksessiivin avulla paremmin ymmärtää essiivin temporaalisuutta.

1.2. Aiempi Tutkimus

Tauno Särkkä on 1969 tehnyt eksessiivistä laajan tutkimuksen, jossa eksessiivin eri muodot, niiden maantieteellinen levinneisyys ja käytön yleisyys on selvitetty. Esimerkkejä eksessiivin käytöstä olen hakenut muun muassa kirjallisuudesta ja Helsingin yliopiston suomen kielen kotimaisen kirjallisuuden laitokselta muoto-opin arkistosta, sekä myös Internetistä.

Särkän lisäksi eksessiiviä on tutkinut mm. Paul Ariste, joka 1960 julkaisi ”*Eksessiivist läänemere keeltes.*” Koska tämä teksti on saatavilla vain virokseksi, olen viitannut hänen työhönsä vain silloin, kun se on suomenkielisisä teksteissä mainittu.

Helsingin yliopiston muoto-opin arkistossa on 838-eksessiivi kortisto, jossa on 166 paperikorttia, joita näytteiden kerääjät ovat täyttäneet nimenomaan eksessiivistä esimerkkejä kerätessään. Vain osa näistä korteista on mukana digitaalisessa muoto-opin arkistossa http://www.csc.fi/extra/net/index_html. Digitaalisen arkiston signumihaku palauttaa 312 eksessiiviä sisältäväksi merkittyä korttia. Lisäksi olen hakenut digitaalisesta arkistosta eksessiivejä tekstihaulla, jolloin olen niitä löytänyt kaikkiaan 876 kappaletta. Kaikissa tapauksissa on 'siintä' ollut ylivoimaisesti yleisin, noin 80 %, löytämistäni eksessiiveistä.

Koska eksessiivi on sen esiintymisalueilla elävä osa huoliteltuakin arkikieltä, sitä esiintyy paljon myös kirjoitettuna esimerkiksi Internetin keskusteluareenoilla. Saadakseni nykykielen kontekstia, olen googeleitse hakenut Internetistä samat eksessiivit joita löysin muoto-opin arkistosta. Kuten seuraavasta taulukosta näkyy, on kunkin sanan esiintymistiheys suurin piirtein sama. Ylivoimaisesti tavallisimman eksessiivin, 'siintä', esiintymistiheys on noin 80 % muoto-opin arkistossa, kun se Internetissä on noin 73 %.

Seuraavassa taulukossa ovat kaikki muoto-opin digitaalisesta arkistosta löytämäni eksessiivit, niiden lukumäärä ja esiintymistiheys prosenteissa sekä Googlen suomenkielisestä hausta joulukuussa 2009 löytyneiden vastaavien eksessiivimuotojen lukumäärä ja esiintymistiheys. Yksi ero muoto-opin arkistosta ja Internetistä hakemissani eksessiiveissä on, että muoto-opin arkiston näytteet perustuvat haastatteluihin, joissa kerääjät ovat kirjanneet puhutun muodon 'siint', 'kotont' jne. Internetiin kirjoittavat sitä vastoin käyttävät lähes aina kirjoitettua murteellista muotoa 'siintä', 'kotonta' jne.

Taulukko 1: Eksessiivi digitaalisessa muoto-opin arkistossa ja Internetissä

sana	MA		Google	
	n	%	n	%
siint	720	82 %	146710	73 %
kotont, kotoont	81	9 %	20066	10 %
luont	25	3 %	7640	4 %
takant	23	3 %	18743	9 %
etempänt	7	1 %	3	0 %
kaukant	5	1 %	1278	1 %
ulkont	5	1 %	5018	3 %
likent	2	0 %	11	0 %
mukant	2	0 %	235	0 %
tykönt	1	0 %	11	0 %
alempant	1	0 %	266	0 %
ylempänt	1	0 %	89	0 %
kiusant	1	0 %		
sotavankint	1	0 %	0	0 %
kymmenvuotisent	1	0 %	0	0 %
Yhteensä	876	100 %	200116	100%

Kiusant – eksessiiviä en voinut Internetistä hakea, koska *kiusannut*-partisiipin murteelliset eksessiivin näköiset muodot olisivat vääristäneet hakutulosta.

Muoto-opin arkiston paperikortteihin aineiston kerääjä on kirjoittanut tai leimannut nimensä. Tällaisiin kortteihin viitataan kerääjän nimellä. Digitaalisessa arkistossa kerääjän nimi on korvattu informantinumerolla, johon näissä tapauksissa viitataan.

2. EKSESSIIVIN HISTORIAA

Eksessiiville on esitetty vastineita kaukaisistakin sukukielistä. Oskar Blomstedt (1869) ehdotti, että mokšamordvan temporaaliset adverbis *talinda* 'talvella' ja *kizinda* 'kesällä' sekä unkarin *naponta* 'päivällä' jne. ovat eksessiivin vastineita. Genetz, Setälä ja Ariste ovat sittemmin ehdottaneet, että eksessiivi on paljon nuorempi sijamuoto. Genetz perusteli tätä muun muassa sillä, etteivät eksessiivit noudata astevaihtelua ja että itämerensuomen -nt:tä vastaa unkarissa -d. (Särkkä 1969 s. 162).

Eksessiiviä pidetään siis hyvin myöhäisenä sijana vaikka sen synty on epäselvä. Ariste pitää eksessiivipartikkeleita kuten *takanta* 'takaa' vanhempina kuin predikatiivadverbiaalisia nomineja kuten *vastuksinta* joille ei ole suomen yleiskielessä vastinetta. Eksessiivin tuoreutta vatjassa todistaa se, ettei vatjassa tapahtunut *-nt > -t* -muutos ole vaikuttanut eksessiiviin (Kokko 2007 s. 82).

Näin ollen voi olettaa, että jo essiiviä ja translatiivia erosijana vastaava partikkeli eksessiivi olisi luonnollisesti levinnyt essiivisten ja translatiivisten predikatiivadverbiaalien paradigmaa erosijana täydentämään (Kokko 2007 s.82)

Eksessiivin käyttö on yleisintä inkeroisessa ja suomen kaakkoismurteessa, ja se on erikoisesti Inkerinmaalla ja sen lähialueilla puhuttujen kielten erikoispiirre (Kokko 2007 s. 82 mainitsee Ariste 1960). Suomessa eksessiivi on ollut kaikkein yleisintä Karjalan Kannaksella, murrealueella, josta on nykyisen suomen puolella jäänyt vain pienet Nuijamaan ja Ylämaan pitäjät. Yksittäisiä tapauksia löytyy Muoto-opin arkistosta Lounais-Suomesta¹, Uudellamaalla, Keski-Suomessa ja Savossa sekä jonkin verran runsaammin Mikkelin ympäristössä. Kaikkein useimmat esimerkit ovat kuitenkin keskittyneet Lappeenrantaa ympäröiviin pitäjiin. Pohjoisemmassa Karjalassa ja itäisimmässä Kymenläänissäkin eksessiivi on lähes tuntematon.

3. EKSESSIIVIN MUODOSTUS

Kaikki tutkijat ovat varmoja siitä, että eksessiivi rakentuu essiivin perustalle. Eksessiivin katsotaan yleisesti muodostuneen essiivin *-nA*-päätteen ja partitiivin *-tA*-päätteen kontaminoitumisesta. E.N. Setälä sitä vastoin uskoo, että eksessiivi on syntynyt sisä- ja ulkopaikallissijojen analogian vaikutuksesta:

¹ Heikki Ojansuu (1904) on ehdottanut että lounais-suomen eksessiivi olisi syntynyt kaakkoismurteen eksessiivistä irrallaan, ja olisi muodostunut n-loppuisen partitiivin (esim *kotton* [=kotoa]) ja possessiivisuffiksisen partitiivimuodon (esim *kottotan* [=kotoani]) sekaantumisesta (*kotton* + *kottotan* => *kotontan*).

”... epäilemättä on nojautuen ryhmiin maalla:maalta tai maassa:maasta syntynyt siinä:siintä, luona:luonta, kotona:kotonta, apuna:apunta.” (Setälä 1899 s.411)

Tätä Setälän selitystä mielestäni tukee se, että puhutusta kielestä jää yleensä sekä loppuvokaali että geminaatta ääntämättä. Kun ottaa tämän huomioon, näkee miten eksessiivi syntyy melkein ’vahingossa’ — *täss talos: täst talost; siin talos: siint talost*. Särkkä mainitsee useiden tutkijoiden sittemmin yhtyneen Setälän analogiaselitykseen. Paul Kiparsky on ottanut eksessiivin esiin esimerkkinä siitä, miten analogia luo uusia kategorioita.

While this mechanism [ordinary exemplar-based analogical change] usually does not produce new grammatical categories, it can do so when the grammatical categories are formally and semantically compositional [...] this has been the most important source of new case categories in Balto-Finnic. An example of an analogically created new case is the Excessive in Southeastern dialects of Finnish and some of its closest relatives. (Kiparsky 2005 s.26)

Särkkä (1969 s.163) mainitsee useiden myöhempien tutkijoiden olevan Setälän analogiaselityksen kannalla. Varmuutta eksessiivin synnystä ei kuitenkaan ole.

4. MIKÄ EKSESSIIVI ON

Eksessiivi on nt(A)-päätteinen erosijamerkityksinen osa adverbien sijaparadigmaa (ISK s. 385).

Se on essiivin, partitiivin ja translatiivin kaltainen nominien muotosarjaan kuuluva sija, jonka lokaali käyttö rajoittuu partikkeleihin. (Särkkä 1969 s. 9). Harvinaisemmin eksessiivi voi myös olla substantiivin sijamuoto, jolloin se ilmaisee toimesta tai tilasta eroamista (Särkkä 1969 s. 143). Setälän lauseopissa on eksessiivi mainittu yleisen olosijan eli essiivin ja yleisen erosijan eli partitiivin yhteydessä

Partitiivi ei ilmoita tilaa, josta poistutaan taikka eroa jostakin ominaisuudesta, eikä kirjakielessä olekaan sijaa, joka tätä ilmoittaisi. Eräässä murteessa on tähän kuitenkin omituinen predikaatin täytteen sija excessiivi, joka juuri ilmoittaa subjektin tahi objektin eroa jostakin tilasta, ominaisuudesta; esim. *Läksin häneltä paimenenta, pappilasta palvelijanta*. (Setälä 1884 s.54)

Aarni Penttilä ei ole kieliopissaan laskenut eksessiiviä suomen sijojen joukkoon, vaan piti sitä johdannaisena (Penttilä 2002 s.159).

4.1. Suomen kielen abstraktit paikallissijat

Suomen kirjakielen sijamuotojärjestelmässä on ulko- ja sisäpaikallissijojen, sekä abstraktien paikallissijojen paradigmat. Sisä- ja ulkopaikallissijajärjestelmät ovat täydellisiä, koska niissä on olo-, ero- ja tulosijat. Abstrakteissa paikallissijoissa käytetään vanhojen essiivimuotoisten lokatiivien erosijana partitiivia. Essiivillä predikatiiviadverbiaalina ei sitä vastoin suomen kirjakielissä ole erosijaa.

Taulukko 2: suomen kielen paikallissijat

	olosija	erosija	tulosija
sisäpaikallissijat	talo-ssa	talo-sta	talo-on
ulkopaikallissijat	talo-lla	talo-lta	talo-lle
abstraktit paikallissijat lokatiivit	koto-na luo-na	koto-a luo-ta	koti-in luo-kse
abstraktit paikallissijat toimea/tilaa ilmaisevat	ministeri-nä riesa-na		ministeri-ksi riesa-ksi

Lokaalien abstraktien paikallissijojen taivutuksessa on epäsäännönmukaisuutta. Partikkeli 'kotona' on osa sijamuotojen taivutusparadigmaa, joka partitiivissa ja essiivissä koostuu kahdesta kiteytyneestä lokatiivisesta *koto*-vartalosisesta muodosta, ja muissa sijamuodoissa taipuvasta *koti*-vartalosta. Tämän taivutuksen rinnalla sanoilla 'koti' ja 'koto' on molemmilla oma taivutuksensa kaikissa sijamuodoissa. Hieman myöhemmin esitän myös näiden partikkeleiden yhteydessä esiintyvää adjektiivikongruenssin epäsäännöllisyyttä. Eksessiivin esittelyn kannalta tärkeää on kolmas erikoisuus — toimea ja tilaa ilmaisevien paikallissijojen taivutusparadigmasta puuttuva erosija.

Tämän aukollisen paradigman täydentämiseksi on ehdotettu, että eksessiivi hyväksyttäisiin osaksi kirjakieltä. August Ahlquist esitti eksessiivin ottamista suomen kieleen 1877 teoksessaan 'Suomen kielen rakennus', ja D.E.D. Europaeus ehdotti 1847, että Elias Lönnrotin Inkerinmaalta keräämistä lauluista saataisiin uusi sijamuoto suomen kieleen. Hän ehdotti, että näitä sijoja alettaisiin käyttää, '*kun ne vaan tulevat enemmän tutuksi.*' (Särkkä 1969).

Eksessiivin tutuksi tulemista kaipasi myös kotikielen seura kokouksessaan 26. maaliskuuta

1879

Kun tuli puhe siitä, eikö tätä sijaa sen suuren tärkeyden ja sen kautta syntyvän mukavuuden vuoksi voisi saada kirja kielen omaksi, katsottiin sitä perin vaikeaksi sentähden, että kansa sitä meillä ei ymmärrä; mahdollista voisi kuitenkin olla, että sitä käytännön kanssa vähitellen ruvettaisiin ymmärtämään

Kotikielen seuran pöytäkirja 26.3.1879

Koska nämä ehdotukset eksessiivin ottamisesta suomen kieleen koskivat nimenomaan ja ainoastaan niitä tapauksia, joissa suomenkielistä vastinetta sille ei ole, ei ole ihmeteltävää, että Kotikielen seuran odottamaa tottumuksen kautta tapahtuvaa eksessiivin ymmärrystä ei koskaan tapahtunut. Kuten tässä työssä esitän, eksessiivin käyttö näissä tapauksissa on niin harvinaista, ettei näitä muotoja juurikaan kuule edes niillä alueilla, joilla eksessiivin käyttö on yleistä: Muoto-opin digitaalisessa arkistossa eksessiiviä substantiivin sijamuotona on vain kaksi esiintymää kaikkiaan 876 eksessiivistä².

Kuten yllä mainitsin, Aristen mukaan eksessiivi on alun perin tullut Inkerinmaalle ja sen ympäristöön lokaalina eksessiivisenä partikkelina, siis korvaamaan yleissuomen lokaalia partitiivia, jota käytetään vanhojen essiivisten lokatiivien erosijana. Myöhemmin, kun pienelle ryhmälle nomineja on kaivattu predikatiiviadverbiaalin erosijaa, on eksessiivi, joka lokaalisessa tehtävässään jo oli ollut täydentämässä essiiviä ja translatiivia erosijana, levinnyt siihen tehtävään luontevasti.

² Kolmas digitaalisessa muoto-opin arkistossa eksessiviksi merkitty sana 'kiasant,' joka näyttäisi olevan eksessiivissä taipuva substantiivi ('*kun ei siit tuota, liikamoisel kuormal, tuota hevosta kiasant.*' (MA 5b Joutseno) ei kuitenkaan ole eksessiivi, vaan toinen partisiippi [kiasannut], jonka murteellinen muoto vain sattumalta on eksessiivin näköinen.

Taulukko 3: Eksessiivi suomen kielen yleisten paikallissijojen taivutusparadigmassa

abstraktit paikallissijat	essiivi koto-n(A)	eksessiivi koto-nt(A)	illatiivi kot-tiin
abstraktit paikallissijat	essiivi minsiteri-n(A)	eksessiivi ministeri-nt(A)	translatiivi ministeri-ks(i)

Eksessiivi muodostetaan liittämällä vahvaan vokaalivartaloon essiivin -n ja erosijoissa esiintyvä -t. Tämä epä-äänneläinen vahva-asteisuus on Särkän (1969 s.164) mielestä varma todiste siitä, että eksessiivi rakentuu essiivin perustalle. ”*Reino ku peäs sillo sotavankint*” (MA 838 Lemi Mirja Heininen 1971). Vahva-asteisuus on ehkä sekin osoitus eksessiivin nuoruudesta, koska vaikka se on analogian seurauksesta kieliopillistunut uudeksi kategoriaksi, sen vartalo yhä taipuu alkuperäisen, vanhan kategorian – essiivin – mukaan.

4.2. Millaisia tehtäviä abstrakteilla paikallissijoilla on

Abstraktit paikallissijat eli yleiset paikallissijat, ovat sellaiset paikallissijat, jotka eivät määrää, tapahtuuko verbin tekeminen paikan sisä- vai ulkopuolella. Yleinen olosija on essiivi, yleinen erosija partitiivi ja yleinen tulosija translatiivi. Näiden lisäksi murteellinen eksessiivi ilmoittaa eroa jostain paikasta tai tilasta. Yleisten paikallissijojen paikallisuus on nähtävissä vain partikkeleissa. (Setälä 1942 s. 54). Tässä esittelen vain sellaista yleisten paikallissijojen käyttöä, joka on eksessiivin esittelyn kannalta merkityksellistä.

Olen seuraavassa jaottelussa seurannut sitä järjestystä, jossa Särkkä(1970) on nämä eksessiivit tutkielmassaan esitellyt, paitsi että olen erottanut yleisissä paikallissijoissa taipuvat substantiivit partikkeleista erilliseksi ryhmäksi.

4.2.1. Kiteytyneet paikan adverbiaalit jotka ilmaisevat tarkoitteen olotilaa

Jo uralilaisessa kantakielessä oli *-nA-päätteinen lokatiivi, jota suomessa vastaa abstraktisemmaksi kehittynyt essiivi. Essiivin alkuperäinen paikallissijan merkitys heijastuu

kuitenkin joukosta essiiviksi kiteytyneitä adverbeja, kuten *kotona, ulkona, takana, kaukana jne.* (Lehtinen 2007 s.68)

– pronominiavartalo

(*Yleiskielen taivutus/ taivutus johon eksessiivi kuuluu*)

Siinä, siitä, siihen / siin, siintä, siihe

”Äet sano jotta nyt siintä taitaas tullm mittään, siitä siul luomisestas [kankaan]”(MA 838 Sortavala)

– paikkaa ilmaisevat komparatiivit ja superlatiivit

Edempänä, edempää, edemmäs / Etempän, etempänt, etemmäs jne.

”morsian tutustu... siihe naapurii jos ol etempäntä”(MA 8a Lappee m1905a)

”Siitä joesta lähtee meiltä yks huara vettä ja toinev vielä tuonempanta.” (MA 838 Hirvensalmi. Aila Mielikäinen)

– Yleisiä paikallisuhteita ilmaisevat partikkelit

Ala-, etä-, kauka-, luo-, taka-, ulko- jne. alkuiset (Särkkä 1970)

”[vettä pitää] kaukaant hakee”(MA 838 Vehkalahti m1901)

4.2.2. Toimea, tilaa tai roolia ilmaisevat substantiivit

Eksessiivissä taipuvat toimea, tilaa tai roolia ilmaisevat substantiivit. Yleissuomessa ei näille ole vastinetta.

Sotavankina, -, sotavangiksi / sotavankin, sotavankint, sotavangiks

”*Reino ko peäs sillo sotavankint pois.*”(MA 838 Lemi. Mirja Heininen 1971)

Muotoiltu

Muotoiltu: Indent

5. KONGRUENSSI JA INKONGRUENSSI

Uralilaisesta kantakielestä, jossa essiivillä oli lokatiivi merkitys (Itkonen 1961 s.70, Uibopuu 1988 s.60), on nykysuomeen periytynyt joukko essiiviksi kiteytyneitä lokatiiveja: pronominijohtoinen *siinä*, paikkaa ilmaisevien sanojen komparatiivi- ja superlatiivimuodot kuten *rannempana*, *yleisiä paikallissuhteita ilmaisevat* ala-, etä-, kauka-, luo-, taka-, ulko- jne. -alkuiset sanat. (Itkonen 1961 s.71, Särkkä 1970 s.1)

Kun muiden paikallissijasarjojen kehittyminen on johtanut essiivin kehittymiseen abstraktiksi sijaksi, on näiden kiteytyneiden essiivisten partikkeleiden määritys kongruenssin kannalta hankaloitunut. Koska määritteistä ainoastaan ‘siinä’ -pronominilla on kiteytynyt merkitys, kaikilla muilla essiivin määritteillä on ainoastaan abstrakti merkitys. Voimme siis sanoa ‘*siinä kotona*’ ilman, että sana kotona menettää lokaalin merkityksensä, kun sitä vastoin jos sanoisimme ‘*omana kotona*’ [tehty esimerkki] muuttaa essiivissä oleva määrite myös pääsanana merkityksen normaaliksi ei-lokaaliksi essiivimuodoksi. Essiivin yhteydessä toimivatkin rinnakkain sekä kongruenssi, kun essiiviä käytetään yleisenä paikallissijana, että essiivimuotoisten lokaalien partikkeleiden yhteydessä inkongruenssi. ‘*Omassa kotona*’ on yleisin esimerkki yleisten paikallissijojen inkongruenssista: “. . .omas *koton* laulettii” (MA 813 8cTuutari n1911b), “. . .sulhasen omas *koton*’ (MA 838 8a Lavansaari n1894). Näissä esimerkeissä essiivimuotoista pääsanana määrittää inessiivisijainen adverbiaali, tähdentäen pääsanana lokaalia merkitystä. Tässä toimii siis eräänlainen ’semanttinen kongruenssi’, jossa adverbiaalinen sija määräytyy pääsanana merkityksen eikä sen lauseopillisen sijan mukaan.

Eksessiivi noudattaa samaa inkongruenssia kuin essiivi: “. . .omast *kotont* ku lähtee” (MA 813 Kivennapa n1887), “*pienest kotont, köyhäst kotont mie oon lähtent*” (MA 838 Ruokolahti 1979 Kari Toiviainen), “*Mie olin niit jo tästä kotonta pois*” (MA 838 Mäntyharju Pentti Suihkonen 1974–75)

Eksessiivin kongruenssi on harvinaista. Sellaiset Särkän mainitsemat tilaa ja ominaisuutta ilmaisevat eksessiivit kuin ‘köyhäntä’ ja ‘pahanta’, joita ensinäkymällä pidin adjektiivikongruenssina ovat todennäköisesti itsenäisiä eksessiivisiä predikatiiviadverbiaaleja, jotka ilmaisevat esimerkiksi köyhänä olemisen loppumista. Eksessiivin kanssa kongruoivasta

adjektiivista olen tavannut vain yhden esimerkin: “*Meil iha herrasväki asu pienent lapsent astikka*” (MA 838 Uusikirkko Vpl 1969–70 Mirja-Liisa Heininen).

Eksessiivinen pronomini ‘siintä’ esiintyy joko yksin pronomininä “*joka siintä meni*” (MA 838 Teisko 1969–70 Pirkko Kallio) tai nominin yhteydessä määräisen artikkelin tavoin “*Se [voimäärä] riippu siint majjost kuin rasvast se oli*” (MA 838 Vehkalahti Ritva-Liisa Pitkänen 1969–71), “*Se suku on siintä Suuresta-Kosolasta justii*” (MA 838 Sääminki Marjatta vasara 1970), “*meä olin nii ylpiä siint separaattorist*” (MA 838 Savitaipale Kyllikki Torkkeli 1977)

Koska eksessiivi on yleensä partikkeli, määräävä pronomini sen edellä on harvinainen, ja milloin sitä esiintyy, se taipuu paikallisoissa. Edes määräävää pronominia ‘siintä’ ei näe eksessiivin edellä: “*sie nyp pois lähles siit kotoont*” (MA 838 Artjärvi Pirkko Nuolijärvi).

6. EKSESSIIVI SUBSTANTIIVIN SIJAMUOTONA

Särkän mukaan tällainen eksessiivin käyttö on lokaalisen eksessiivisen partikkelin käytön laajentuma pikemmin kuin oma kategoria. Hän perustelee tätä lokaalisesti käytetyn eksessiivin levinneisyydellä. Eksessiivi on kehittynyt essiivin ja translatiivin rinnakaissijaksi roolista eroamista ilmaisemaan, koska sitä oli jo ennestään esiintynyt lokaalisten partitiivin ja translatiivin erosijana (Särkkä 1969). Tällaista roolista eroamista ilmaisevaa eksessiiviä tapaa ainoastaan translatiiviva ja essiiviä vastaavina predikatiiviadverbiaaleina. Esim. piiaks, piikan, piikant: ‘*Pit männän nii aikasee lapse piiaks ja töihi*’ (MA n1900, Savitaipale), ‘*sit kuustoistvuotisen ku meä rupesi oikei , piikan olemoani*’ (MA n1892a, Savitaipale), ‘*Pääsi piikanta emännäksi.*’ (Särkkä 1969 s.201).

Tällaiset eksessiivit ovat hyvin harvinaisia. Muoto-opin digitaalisesta arkistosta löysin näitä vain kaksi:

- *sotavankint* - ”*Reino ku peäs sillo sotavankint pois - - [hän oli hyvin sairas] . – jos ei heä ois sairaloa peäst [sotavankina nim.] ei heä henkis oliis [hän sanoi]*” (MA Lemi Mirja Heininen)

– *kymmenvuotisent* - ”*Kymmenvuotisent astikka oo lypsänt lehmi*” (MA Ruokolahti Anna Mutka).

Muoto-opin arkiston paperikortistosta 168 löytyi lisäksi toistaiseksi vielä digitoimattomat

- *haittoint*- *Eiks nää tavarat suav viäp poin täst haittointa.* (MA Savitaipale Kyllikki Torkkeli)
- *huolent* - Saan senkii siit huolentai pois (MA Uusikirkko Vpl, Mirja Heininen)
- *lapsent* - *En liho. Mie tällane hoikka kutvale oli iha lapsent asti.* (MA Uusikirkko Vpl, Mirja Heininen)
- *opettajant*- Ei se paulaharju ois sielt pois opettajant lähtentkää mut ko sai nii hyvä paikan (MA Uusikirkko Vpl, Mirja Heininen)
- *pienent lapsent*- Meil iha herrasväki asu pieneent lapseent astikka (MA Uusikirkko Vpl, Mirja Heininen)
- *varsant*- Tunsiha mie sen [hevoseni] ko meil ol varsant ast kasvant. (MA Uusikirkko Vpl, Mirja Heininen)
- *vastuksinta* - ”*Hyö olliit justii takapuolta paperoittamaas [kamarin tapetoimassa] mie läksi pois hei vastuksinta*” (MA Uusikirkko Vpl, Mirja Heininen)

Internetistä on substantiivien eksessiivimuotoja vaikea hakea, koska nämä ovat ainakin periaatteessa produktiivisia, eikä niitä voi hakea tietämättä, minkä sanan taivutusmuotoa ollaan hakemassa. Kaksi uutta muotoa johon olen törmännyt – alla mainittu *vaihto-oppilaanta* eli *vaihtarinta* sekä *ministerintä* (Hurta 2003) – on molemmat esitetty nimenomaan juuri eksessiiviä käsittelevässä kontekstissa.

Pääosa esimerkeistä on Viipurin seudulta. Särkkä mainitsee, että juuri Kannaksen murteista löytyy esimerkkejä tästä eksessiivistä kaikkialta. Löytämäni esimerkit viittaavat siihen, että predikatiiviadverbiaalina eksessiivi on produktiivinen. Googeleitse löytyi myös Internetin keskustelupalstalta eksessiivimuoto *vaihtarinta* eli *vaihto-oppilaanta*.

Toivo Särkkä on lisenasiaatintyöhönsä (1969) ilmoittanut sanastaja-lehdessä, sekä myös lähettänyt monisteena kyselyjä Sanakirjasäätiön kirjeenvaihtajille. Tämän aktiivisen esimerkkien haun vuoksi hänen tutkimuksensa sisältää suhteellisen runsaasti näitä

harvinaisiakin eksessiivejä. Hän kuitenkin varoittaa, ettei esimerkkien runsaus tarkoita, että tätä eksessiiviä käytettäisiin murteissa usein. (Särkkä 1969 s. 228.)

Tähän ryhmään kuuluvat myös eräät Särkän keräämät eksessiivit, jotka olen tässä erottanut omaksi joukokseen. Näitä ovat vastuksinta/*riesanta/vaivanta*-eksessiivit. Tällaisia en muoto-opin arkistosta ole löytynyt ollenkaan, vaikka Särkällä näistä oli esimerkkejä suhteellisen runsaasti. Mahdollinen selitys tähän on, että näitä käytetään usein imperatiivissa, kuten Särkän keräämistä esimerkeistä näkee: *Mää pois siint vastuksint!* (Särkkä 1969 s.151), *Vie koiranpentuis pois miun riesantai!* (s. 150), *Vie pois miu vaivointai!* (s. 150). Muoto-opin arkiston aineisto koostuu aineiston kerääjien haastattelussa keräämistä tarinoista, ja on luultavaa, että on sellaista kielenkäyttöä, joka haastattelutilanteissa on harvinaisempaa kuin päivittäisissä arkikielen tilanteissa. On siis mahdollista, että nämä hyvin harvinaiset olemisesta eroa ilmaisevat eksessiivit ovat arkipuheessa tavallisempia kuin mitä kirjoitettu- ja arkistomateriaali antavat ymmärtää.

Särkkä toteaa, että kaikki ammattia ja tointa ilmaisevat substantiivit voivat periaatteessa taipua eksessiivissä. Lisäksi eksessiivi voidaan muodostaa sanoista jotka voivat ilmaista jonakin tai jossakin tilassa olemista. Hän on kerännyt tietoja seuraavista muodoista:

Ainoanta, alasenta, apunta, haittanta, harminta, herjanta, huolenta,
huventa, hylkeentä, kaahnointa, kesantonta, kiusanta, koiranta, köyhäntä,
pahanta, painonta, reisanta, riitsointa, ristintä, ruokanta, silmänvaivanta,
silmatikkunta, sorasanta, sutenta, tukkeenta, tukkonta, tukkunta, tyttöntä,
vaivanta, satukkeinta, vastuksinta.

6.1. Toimesta tai tilasta eroamista ilmaiseva eksessiivi

Toimesta tai tilasta eroamista ilmaiseva eksessiivi on erikoistapaus sikäli, että sitä käytetään nimenomaan predikatiivilauseen essivimuotoisen adverbiaalain, ei siis predikatiivin eikä minkään muun muodon, erosijana.

Predikatiivin eromuotona käytetään elatiivia *'kääntyi pakanasta kristityksi'* (Setälä 1966 p 59–60). Toimesta tai tilasta eroamista ilmaisevalle predikatiivadverbiaalille sen sijaan ei suomen kirjakielissä ole vastinetta. Se täytyy ilmaista toisin rakentein:

”voin myös sanoa esim. että "joku tuli VAIHTARINTA/VAIHTO-OPPILAANTA takaisin suomeen". miten muuten sen voi muka sanoa?"

<http://vaihtarit.takeforum.com/2007/07/29/murteet-ja-semmoset/page2/>

7. EKSESSIIVI PREDIKATIIVADVERBIAALINA

Yleensä predikatiivilauseen verbin oletetaan olevan olla/tulla. Kuitenkin eksessiivi, erosija, voi ottaa lukuisia eroamista ilmaisevia verbejä - esim. *päästä, saada potkut, tulla jne.* Koska eksessiivissä taipuvat substantiivit ilmaisevat nimenomaan eroamista jonakin olemisesta, tällainen eksessiivi on predikatiivilauseen verbin erosija. Tämän vuoksi pidän näitä lauseita myös predikatiivilauseina, ja näiden lauseiden eksessiiviä predikatiivadverbiaalina.

7.1. Predikatiivadverbiaalin tehtävä lauseessa

Kommentti [jlo011]: Uudelle sivulle

Kun puhutaan essiivin temporaalisuudesta, mainitaan yleensä essiivi ajan adverbialina. Essiivin temporaalisuutta esitellään usein sellaisten lekseemien yhteydessä, jotka jo itsessään ovat aikaa ilmaisevia.

Essiiviä käytetään ajankohdan ilmauksissa juhla- ja viikonpäivien nimityksissä sekä silloin, kun vuorokauden ja vuodenaikoja sekä vuosia tarkoittavilla sanoilla on määrite. Lisäksi essiivi esiintyy monissa kiteymissä.

(e) Pääsiäisenä muinaissuomalaiset varustautuivat kesää varten. (l) | Tuuli puhkui liian kiivaasti myös lauantaina – –. (l) | Maailman lasten parlamentti syntyi vuonna 1998. (L) | Venus kohtaa Jupiterin tänä iltana. (L) | Viime kesänä paljastui miljoonien perunahuijaus. (L) | Se räjähtää minä hetkenä hyvänsä. (k) | Metsät olivat aikanaan myös merkittäviä energian lähteitä. (l) (Visk §1248)

Hyvin lyhyesti mainitaan essiivin temporaalet implikaatiot:

Essiivisijaiseen adverbiaaliin voi liittyä temporaalisia (e), kausaalisia (f) tai konditionaalisia (g) implikaatioita, varsinkin silloin kun adverbiaali on lauseen alussa. (Visk §970)

(e) Lapsena haaveilin, että aikuisena syön joka päivä Fazerin sinistä suklaata. (k) 'kun olin lapsi'

Ehdotan tähän täsmennystä, että predikatiivilauseen adverbiaalina essiivi on kontekstissaan aina temporaalinen. Mielestäni Särkkä (1969) teki tähän liittyvän virheen, todetessaan, ettei eksessiivin temporaalisesta käytöstä ole tietoa:

Ariste on pitänyt mahdollisena (ESAR VI s.159), että eksessiiviä olisi käytetty myös aikaa ilmaisemaan. Essiiviä on näet vanhastaan käytetty temporaalisesti. Eksessiivin temporaalisesta käytöstä ei kuitenkaan juuri ole tietoa.

Kommentti [jlo012]: Miksi ei kirjallisuusviitteissä?

Koska eestinkieliseen tekstiin en viittaa itse, vaan se esiintyy vain Särkkän mainitsemana. Olen nyt lisännyt tämän lähdeluetteloon sen sellaisenaan kopioimalla Särkkän lähdeluettelosta

Särkkän mielessä lienee ollut essiivin temporaalinen käyttö, kuten yllä lainaamassani VISK § 1248. Ehdotan, että esimerkiksi lauseessa ”*Reino ku peäs sillo sotavankint*” (MA 838 Lemi Mirja Heininen 1971) eksessiivi *sotavankint* on substantiivin paitsi roolia, myös roolina olemisen aikaa ilmaiseva sijamuoto. Siinä tapauksessa on myös ajateltava essiivimuotoisia predikatiiviadverbiaaleja temporaalisina.

Ainakin Juhani Löflund (2002 s.81) on huomionnut essiivimuotoisen predikatiiviadverbiaalin temporaalisuuden myös sellaisissa tapauksissa, joissa essiivissä taivutettu lekseemi ei itsessään ole aikaa ilmaiseva:

Toisinaan essiivi ja nominatiivi voivat olla oppositiossa siten, että essiivi ilmaisee tilan muutosta tai tilapäistä olotilaa: Hän on yläasteen **rehtorina** / **rehtori**. Jos siis subjektin tarkoitteeseen liitetään jokin pysyvä ominaisuus, ei essiivimuotoista predikatiiviadverbiaalia voida käyttää: Mercedes Benz on maanteiden ***johtotähtenä ~ johtotähti**. (Löflund 2002 s.81)
(* merkitsee virheellistä käyttöä)

Haluan tätä työtä varten nimetä yllä olevan lainauksen käsitteet uudelleen niin, että kutsun Löflundin mainitsemaa tilapäistä olotilaa *temporaalisesti määräiseksi ja pysyvää ominaisuutta temporaalisesti epämääräiseksi*. Tässä muistutan myös siitä, että predikatiivin tehtävä lauseessa on olla subjektin määrite eli appositio, kun sitä vastoin predikatiiviadverbiaali on verbin, taikka subjektin ja verbin muodostaman sanaliiton määrite. Yllä olevassa esimerkissä *johtotähti* viittaa Mercedes Benziin, ja *johtotähtenä* viittaa

olemiseen. Substantiivi eli predikatiivi ilmaisee siis *pysyvää olemista* eli *temporaalista epämääräisyyttä*, kun sitä vastoin verbi ilmaisee *tilapäistä olemista* eli *temporaalista määräisyyttä*.

Samassa kappaleessa Löflund (2002 s.81) kirjoittaa

Joskus lauseen merkityksen kannalta on yhdentekevää, käytetäänkö essiivimuotoista predikatiiviadverbiaalia vai nominatiivimuotoista subjektipredikatiivia: **Othellona** ~ **Othello** on Esko Salminen..

Väitän, ettei valinta nominatiivin ja essiivin välillä tällaisessakaan lauseessa ole täysin yhdentekevää. Predikatiivi, vaikka se muodollisesti onkin subjektin kanssa samanveroinen, eroaa subjektista siten, että se on potentiaalisesti temporaalisesti määräinen. Tämä määräisyys toteutuu, kun predikatiivi taivutetaan essiivissä. Kirjoittaja voi valitsemalla essiivin nominatiivin sijasta yhtäältä tietenkin merkitä, mikä lauseessa on subjekti, mutta myös painottaa adverbiaalin temporaalista luonnetta.

Nämä näyttelijän kaksi statusta eroavat temporaalisen määräisyyden suhteen – hän on Esko *Salminen* rajattomasti eli epämääräisen ajan, mutta hän on *Hamlet* vain määrätyn ajan Esko Salmisena olemistaan. Näiden muodollisesti samanlaisten lekseemien ero määräytyy siis semanttisesti. Esko Salmisen nimi on temporaalisesti epämääräinen appositio ja näin ollen lauseen subjekti, hänen roolinsa Hamletina on appositioon verrattuna rajoitetumpi predikatiivi. Voimme predikatiivista muodostaa temporaalisesti määräisen essiivisijaisen predikatiiviadverbiaalin. Jos sitä vastoin taivutamme subjektin essiivissä, siitä tulee appositioadverbiaali, joka on essiivissäkin temporaalisesti epämääräinen.

7.2. Eksessiivin temporaalisuus

7.2.1. Temporaalisesti mielletäviä lekseemejä

Ossi Kokko (2007 s. 82) kiinnitti inkerinsuomen pirstaleisuutta käsittelevässä työssään huomiota sellaiseen yhteensattumaan, että inkerinsuomessa on vain yksi substantiivi, jota taivutetaan eksessiivissä: *sotamies*. Myös vatjasta on samanlaisia esimerkkejä (Kokko p.81).

Muoto-opin arkistosta löysin suomalaisen tekijää ilmaisevan eksessiivin *'sotavankint'* sekä Internetistä suomalaisen produktiivisen muodon *'vaihto-oppilaanta'*. Minusta yhteistä tällaisille tekijänimille on niiden semanttinen temporaalinen määrällisyys. Vaihto-oppilaana oleminen alkaa jonain määrättyä aikana, ja se kestää jonkin määrätyn ajan ja se loppuu jonain määrättyä aikana. Temporaalista merkitystä sisältävät myös yllämainitsemistani eksessiiveistä esimerkiksi *'lapsenta'* ja *'varsanta'*. Monissa muissa esimerkeissä temporaalinen tulkinta on mahdollista, mutta ei yhtä selvää.

Kun tarkastelemme tällaisia statusta, toimea, tilaa tai roolia ilmaisevia sanoja, näemme, että niitä on semanttisesti ajallisen määrällisyyden kannalta kolmenlaisia. Ensinnäkin sellaiset sanat, jotka ymmärretään temporaalisesti epämääräisiksi. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *pakana, kristitty, suomalainen*. Tällaiset sanat luonnehtivat tarkoitetaan niin, ettei tarkoitteen sellaisina oleminen ole määräraikaista. Tämä semanttinen ero saa lauseopillisen merkityksen, kun näitä sanoja taivutetaan essiivissä, jolloin niistä tulee luontevasti appositioadverbiaaleja - *"hän oli kristittyinä vastannut, ettei kirkko salli esiaviollista seksiä"* (hyviautisia.net 5.1.2009). Silloin, kun tällainen temporaalisesti epämääräinen status muuttuu, käytetään predikatiivin erosijana elatiivia: *"pakanasta oli heidän mukaansa tultava Mooseksen lain mukaan juutalainen voidakseen tulla kristityksi."* (SLEY) Eksessiivin kannalta tämä on merkittävää, koska eksessiivi ei voi olla appositioadverbiaalin erosija.

Toisessa ääripäässä ovat jo yllä mainitsemani temporaalisesti määrällisinä mielletävät statusta ilmaisevat lekseemit, joita voi luontevasti taivuttaa essiivissä predikatiivadverbiaaleiksi, joilla ei muuta erosijaa suomen kielessä ole kuin eksessiivi. Juuri tällaisista sanoista näkee eksessiiviä usein muodostettavan.

Useimmat toimea ja roolia ilmaisevat sanat ovat jatkumon keskellä ja ne voi mieltää asiayhteydestä riippuen joko appositioiksi, jotka elatiivissa ovat appositioadverbiaaleja *"Tuo on piika pikkurainen"* (Kalevala 50. Runo) tai predikatiivina, joista essiivissä tulee predikatiivadverbiaaleja. *"meä rupesi oikei, piikan olemoani"* (MA n1892a, Savitaipale)

Ehdotan, että näistäkin sanoista muodostetut predikatiivadverbiaalit voi tulkita ennen kaikkea temporaalisesti määrällisiksi, ja niiden käyttö nominatiivissa eli predikatiivina olisi

tulkittava temporaalisesti epämääräiseksi eli appositioluonteiseksi. Niinpä ”*Se tul pärhäst piikant sih emännäks*” (Punttila) ilmaisisi, että puhuja on ymmärtänyt piikana olemisen tässä tapauksessa määräaikaiseksi olemiseksi, koska ’piika’ on eksessiivissä.

Kommentti [jlo013]: Viite? Vuosi?
Verkkosivu, osoite lisätty lähdeluetteloon

Eksessiivi korostaa predikatiiviadverbiaalin temporaalisuutta, koska siinä, missä essiivillä ehkä on jotakuinkin epämääräisempi temporaalinen aspekti, kuten niissä tapauksissa, joissa predikatiivilauseen merkityksen kannalta ei juurikaan ole eroa käytetäänkö siinä nominatiivimuotoista predikatiivia vai essiivimuotoista predikatiiviadverbiaalia, eksessiivillä on aina selvä temporaalinen merkitys. Eksessiivihän ilmaisee juuri sellaista tapahtumista jonka loppuminen jo sijamuodon valinnassa on määritetty. Toimesta ja tilasta eroa ilmaiseva eksessiivi on siis temporaalisesti määräinen.

Predikatiivilauseessa ilmenee näin ollen seuraavanlainen kaksijakoisuus:

- 1) Subjekti essiiviin taivutettuna muodostaa appositioadverbiaalin, ja saa erosijakseen elatiivin. Kaikki nämä muodot ovat temporaalisesti epämääräisiä.
- 2) Predikatiivi essiiviin taivutettuna muodostaa predikatiiviadverbiaalin, joka saa erosijakseen eksessiivin. Näistä essiivi ja eksessiivi ovat temporaalisesti määräisiä, ja nominatiivimuotoisella predikatiivilla on myös aina temporaalinen aspekti, joka voi joko olla ilmeinen semanttisesta yhteydestään, tai muissa tapauksissa ilmenee vain *mahdollisuutena*, joka aktualisoituu kun se taivutetaan essiivissä ja eksessiivissä.

8. TULOKSET

Internetistä löytämieni esimerkkien perusteella päättelen, että eksessiivi on tänä päivänä yhä olennainen osa kaakkoi-suomalaista puhekieltä, ja että siitä käytetään pääasiassa samoja kiteytyneitä muotoja samassa suhteessa kuin niitä on esitelty aikaisemmissa tutkimuksissa. Eksessiivin periferissä elää yhä ainakin potentiaalisesti produktiivinen substantiivin eksessiivitaivutus, vaikka esimerkit tästä ovat erittäin harvinaisia. Koska tällaisia eksessiivejä on esiintynyt lähes ainoastaan eksessiivin sydänalueella, Karjalan kannaksella, ne

ovat monille eksessiivin käyttäjillekin tänä päivänä vieraita. Särkän tutkimuksessa mainitaan näitä löytyneen esimerkiksi Nuijamaalta, entiseltä Viipurin vaikutusalueelta.

Se, että eksessiivillä predikatiiviadverbiaalina on temporaalinen merkitys, on mielestäni selvää. Ensinnäkin adverbiaali määrittää olla-verbiä, jolla jo itsessään on temporaalisia implikaatioita, ja sen lisäksi eksessiiviin jo määrittämisestä sisältyy ajatus olemisen loppumisesta, eli olemisen temporaalisesta rajoittamisesta. Tarkastelemalla tätä eksessiivin temporaalisuutta yleisten paikallissijojen paradigman yhteydessä, olen tarkastellut essiivisijaisten predikatiiviadverbien temporaalisuutta suhteessa tähän samaan paradigmaan, ja selkeyttänyt essiivin temporaalista merkitystä predikatiivilauseessa.

Kommentti [jlo014]: Kun alussa kuvaat tavoitteesi, voit palata niihin tässä ja todeta, miten kävi.

9. LÄHTEET JA LYHENTEET

Ariste, P. (1960). 1960: *Ekstsessiivist läänemere keeltes*. – Emakeele Seltsi Aastaraamat VI s. 145–161. Tallinn.

Blomstedt, O. (1869). *Halotti Beszéd ynnä sen johdosta Wertailevia Tutkimuksia Unkarin, Suomen ja Lapin Kielistä*. Yli-opistollinen väitös-kirja. Helsinki. Suomen keisarillinen Aleksanterin-yliopisto.

ESAR = *Eemekeele Seltsi aastaraamat*. Tallinn 1955–

Kommentti [Tap5]: Tämä ei ole minun viitteeni, vaan Särk

Europaeus, D. E. D. (1847) *Pieni Runon-seppä eli Kokous paraimmista Inkerinmaan puolelta kerätyistä runo-lauluista ynnä Johdatuksia Runon Tekoon*. Helsinki

Hurttu, H. (2003). *Potkut ministerintä*. Helsingin Sanomat 11.2.2003. Julkaistu uudelleen kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kieli-ikkunassa 23.6.2007. Verkkosivu, viitattu 1.12.2009. Saatavissa <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=1029>

Hynönen, E. (2005) *Essiivisijaisten predikatiivadverbiaalien temporaaliset, kausaaliset ja konditionaaliset implikaatiot*. Sananjalka 47

Itkonen, E. (1961). *Suomalais-ugrilaisen kielen- ja historiantutkimuksen alalta*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

ISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kallio, P. J. (2006). *Suomen kantakielten absoluuttista kronologiaa*. Virittäjä 2006 2-25.

Kiparsky, P. (2005) *Grammaticalization as Optimization*. Verkkosivu, viitattu 1.12.2009. Saatavissa <http://www.stanford.edu/~kiparsky/Papers/yalegrammaticalization.pdf>

Kokko, O. (2007). *Inkerinsuomen pirstaleisuus - Eräiden sijojen kehitys murteen yksilöllistymisen kuvastajana*. Joensuu, Joensuun yliopisto.

Lehtinen, T. (2007). *Kielen vuosituhannet : Suomen kielen kehitys kantaauralista varhaisuomeen*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Löflund, J. (2002) *Suomen syntaksin oppikirja. Suomen ja ruotsin lauserakenteiden vertailua*. Turku. Painosalama Oy.

MA = Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos, muoto-opin arkisto.

Ojansuu, H. (1904). *Suomen lounais-murteiden historiaa*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Penttilä, A. (2002). *Suomen kielioppi*, kolmas muuttamaton painos. toim. Marikki Penttilä.

Punttila, M *Kymenlaakson murteet. Kymenlaakson murteiden erityispiirteitä*. Verkkosivu, viitattu 15.12.2010. Saatavissa <http://www.finnicakymenlaakso.fi/murteet/artikkelit.php?id=4>

Setälä, E. (1899) *Yhteissuomalainen äännehistoria II*. Helsinki.

Setälä, E. (1942) *Suomen Kielen lauseoppi*, kahdestoista painos. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Otava.

Setälä, E. (1966). *Suomen Kielen lauseoppi*, kuudestoista painos. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Otava.

SLEY = Suomen luterilainen evankeliumiyhdistys. *Tappiot vaihtuvat voitoksi*. Verkkosivu, viitattu 15.12.2010. Saatavilla http://www.sley.fi/luennot/Raamattu/UT/Fil/print_03OK.html

Särkkä, T. (1969). *Itämerensuomalaisten kielten eksessiivi*. Helsinki, Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Särkkä, T. (1970). *Yleisten paikallissijojen lokaalin ja temporaalin käytön kehityksestä*. *Virittäjä 1970*: 1-10.

Uibopuu, V. (1988). *Finnougrierna och deras språk* : kapitel om de finsk-ugriska folkens förflutna och nutid. Lund, Studentlitteratur.

VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio, viitattu 1.9.2010. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>. Helsinki.